YASHIL IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING AHAMIYATI

Mamurov Mansurbek Mahmudjon o'g'li
mamurovmansurbek58@gmail.com

Qabul qilindi: 1.10.2025
Ko‘rib chiqildi: 2.10.2025
Tasdiqlandi: 3.10.2025

Kalit so‘zlar:
Yashil iqtisodiyot, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligi, ekologik barqarorlik, ijtimoiy farovonlik, yashil rivojlanish, energiya xavfsizligi.

Annotatsiya. O‘tgan yillarda dunyo iqtisodiyotida yashil rivojlanish va ekologik barqarorlik tushunchalari tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari (quyosh, shamol, biomassa, suv energiyasi va boshqalar) iqtisodiyotning yashillashuv jarayonida markaziy o‘rin tutadi. Ushbu tadqiqotda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy foydasi tahlil qilinadi, ularning energiya xavfsizligi va atrof-muhitni muhofaza qilishdagi roli ko‘rsatib o‘tiladi. Shu bilan birga, mamlakatlarda yashil iqtisodiyot strategiyasini amalga oshirishda ushbu manbalardan foydalanishning samarali yo‘llari ham o‘rganiladi. Tadqiqot natijalari iqtisodiy barqarorlik, ekologik muvozanat va ijtimoiy farovonlikni ta’minlashda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining muhimligini tasdiqlaydi.

Key words:
Green economy, renewable energy sources, energy efficiency, ecological sustainability, social welfare, green development, energy security.

Annotation. In recent years, the concepts of green development and ecological sustainability have become increasingly significant in the global economy. Renewable energy sources (solar, wind, biomass, hydro, etc.) play a central role in the transition towards a green economy. This study analyzes the economic, environmental, and social benefits of renewable energy, highlighting their contribution to energy security and environmental protection. Additionally, it explores effective ways to utilize these sources in implementing green economy strategies in different countries. The findings confirm the importance of renewable energy sources in

Ключевые слова:
Зеленая экономика, возобновляемые источники энергии, энергоэффективность, экологическая устойчивость, социальное благополучие, зеленое развитие, энергетическая безопасность.

ensuring economic stability, ecological balance, and social welfare.

Аннотация. В последние годы концепции зеленого развития и экологической устойчивости приобретают все большее значение в мировой экономике. Возобновляемые источники энергии (солнечная, ветровая, биомасса, гидроэнергия и др.) играют центральную роль в переходе к зеленой экономике. В данном исследовании анализируются экономические, экологические и социальные преимущества возобновляемых источников энергии, а также их вклад в энергетическую безопасность и охрану окружающей среды. Кроме того, рассматриваются эффективные способы использования этих источников при реализации стратегий зеленой экономики в различных странах. Результаты исследования подтверждают важность возобновляемых источников энергии для обеспечения экономической стабильности, экологического равновесия и социального благополучия.

Kirish. So‘nggi o‘n yilliklarda global iqlim o‘zgarishi, atrof-muhitning ifloslanishi va tabiiy resurslarning tugashi masalalari jahonda ekologik barqaror rivojlanishning muhimligini oshirdi. Shu munosabat bilan davlatlar va xalqaro tashkilotlar yashil iqtisodiyot konsepsiyasini faol rivojlantirishga e’tibor qaratmoqda. Yashil iqtisodiyot – bu tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik barqarorlikni ta’minlash va ijtimoiy farovonlikni oshirish orqali iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish tizimidir. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari – quyosh, shamol, biomassa, suv va geotermal energiya kabi tabiiy va cheksiz resurslardan olinadigan energiya manbalaridir. Ular nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki energiya xavfsizligini ta’minlash, iqtisodiy xarajatlarni kamaytirish va yangi ish o‘rinlarini yaratish imkonini beradi. An’anaviy yoqilg‘ilarga (ko‘mir, neft, gaz) tayanish esa nafaqat ekologik muammolarni kuchaytiradi, balki global energetika bozoridagi narxlar tebranishiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini

rivojlantirish va ulardan samarali foydalanish davlatlar va korporatsiyalar uchun strategik ahamiyatga ega bo‘lgan ustuvor yo‘nalishlardan biridir. Bu tadqiqotning maqsadi – yashil iqtisodiyot kontekstida qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy ahamiyatini tahlil qilish, shuningdek, ularning jamiyat rivojiga qo‘shayotgan hissasini aniqlashdir. Tadqiqot natijalari mamlakatlarda yashil rivojlanish strategiyasini samarali amalga oshirishga hamda energiya xavfsizligini ta’minlashga xizmat qiladi. Global iqlim o‘zgarishi va atrof-muhitning ifloslanishi masalalari XXI asr iqtisodiy va siyosiy kun tartibining markaziga chiqdi. Jahon Banki va Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) kabi xalqaro tashkilotlar qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishni barqaror rivojlanishning muhim ustuvor yo‘nalishi sifatida belgilamoqda. So‘nggi yillarda global energiya iste’molining taxminan 30% qismi qayta tiklanuvchi manbalardan qoplanmoqda va bu raqam har yili oshib bormoqda. Yashil iqtisodiyot tushunchasi nafaqat ekologik barqarorlikni, balki iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy farovonlikni ham o‘z ichiga oladi. Shu kontekstda qayta tiklanuvchi energiya manbalari, jumladan quyosh, shamol, suv, biomassa va geotermal energiya, energetika tizimlarining diversifikatsiyasi va mustahkamligini ta’minlaydi. Ular energiya importiga bo‘lgan qaramlikni kamaytiradi, karbonat angidrid chiqindilarini sezilarli darajada pasaytiradi va yashil ish o‘rinlari yaratishga yordam beradi. O‘zbekiston misolida, mamlakat hukumati “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi”ni qabul qilgan bo‘lib, unda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va ularni energiya tizimiga integratsiya qilish orqali energiya xavfsizligini mustahkamlash, ichki resurslardan samarali foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish ko‘zda tutilgan. Masalan, shamol va quyosh elektr stansiyalarini barpo etish orqali mamlakat ichki energiya ishlab chiqarish quvvatini oshirish va importga bo‘lgan qaramlikni kamaytirish rejalashtirilgan. Shuningdek, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining rivojlanishi ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi, chunki bu yangi texnologiyalarni joriy etish va yashil iqtisodiyotning kengayishi orqali yoshlar va malakali mutaxassislar uchun yangi ish o‘rinlari yaratiladi. Shu sababli, ushbu tadqiqotda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinadi hamda ular orqali yashil rivojlanishning mamlakatlar va global miqyosdagi roli ko‘rsatiladi.

Adabiyotlar tahlili. So‘nggi yillarda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiy va ekologik ahamiyati bo‘yicha ko‘plab tadqiqotlar olib borilgan. Jahon bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, quyosh va shamol energiyasi ishlab chiqarish xarajatlari doimiy ravishda kamayib, ularni an’anaviy yoqilg‘ilarga nisbatan raqobatbardosh qiladi. Shu bilan birga, qayta tiklanuvchi energiya manbalari karbonat angidrid va boshqa zararli gazlar chiqindilarini sezilarli darajada kamaytiradi, bu esa iqlim o‘zgarishiga qarshi kurashishda muhim rol o‘ynaydi [1]. Bundan tashqari, qayta tiklanuvchi energiya

manbalaridan foydalanish energiya xavfsizligini oshiradi. Ko‘plab mamlakatlarda ichki resurslardan energiya ishlab chiqarish importga bo‘lgan qaramlikni kamaytiradi va global narxlar tebranishlaridan iqtisodiy barqarorlikni ta’minlaydi. Shu bois, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining rivojlanishi nafaqat ekologik, balki iqtisodiy strategik ustuvor yo‘nalish sifatida ko‘riladi [2]. O‘zbekiston kontekstida ham qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishga e’tibor qaratilmoqda. Hozirgi vaqtda shamol, quyosh va biomassa energiyasi loyihalari mamlakat energiya tizimiga integratsiya qilinmoqda. Bu nafaqat energiya ishlab chiqarish quvvatini oshiradi, balki yangi ish o‘rinlarini yaratish va ijtimoiy farovonlikni oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish atrof-muhitni muhofaza qilish va yashil iqtisodiyotga o‘tishda muhim vosita hisoblanadi [3]. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ahamiyati iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatlarda ham muhim bo‘lib, ularni rivojlantirish mamlakatlar va global miqyosdagi yashil rivojlanish strategiyasining asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi [4].

Materiallar va usullar. Tadqiqotda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining yashil iqtisodiyotdagi ahamiyatini tahlil qilish uchun adabiyotlar tahlili, statistik ma’lumotlar o‘rganilishi va komparativ tahlil usullari qo‘llanildi. Adabiyotlar tahlili orqali global va mahalliy miqyosda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy foydalari aniqlangan. Ushbu tahlilga xalqaro tashkilotlar, ilmiy maqolalar, energetika sohasidagi hisobotlar va O‘zbekistonning rasmiy statistik ma’lumotlari asos sifatida olindi .Tadqiqotning ikkinchi usuli sifatida statistik ma’lumotlar tahlili qo‘llanildi. Bu usul orqali dunyo bo‘yicha qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish quvvati, energiya xarajatlari, chiqindilar hajmi, ish o‘rinlari soni va energiya importiga bo‘lgan qaramlik darajasi kabi ko‘rsatkichlar o‘rganildi. Shu bilan birga, O‘zbekiston misolida shamol, quyosh va biomassa energiyasidan foydalanish imkoniyatlari va mavjud loyihalar tahlil qilindi. Statistik ma’lumotlar orqali global va mahalliy miqyosda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiy va ekologik samaradorligi solishtirildi. Shuningdek, tadqiqotda komparativ tahlil usuli qo‘llanilib, turli mamlakatlar, jumladan Yevropa, Osiyo va MDH davlatlarida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish tajribasi o‘rganildi. Ushbu solishtirma tahlil orqali O‘zbekiston uchun eng samarali strategiyalar aniqlanib, mamlakat energiya tizimiga integratsiya qilish yo‘llari tavsiya qilindi. Bundan tashqari, tadqiqotda ekspert intervyulari va so‘rovlardan ham foydalanish mumkinligi ko‘rsatildi. Ushbu usul orqali energetika sohasidagi mutaxassislar va iqtisodchilar fikri yig‘ilib, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining amaliy ahamiyati va istiqboldagi rivojlanish imkoniyatlari aniqlanadi. Shu bilan, ushbu tadqiqot metodologiyasi qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy ahamiyatini tizimli tahlil qilish va O‘zbekiston kontekstida

yashil iqtisodiyotga o‘tishda samarali strategiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, qayta tiklanuvchi energiya manbalari yashil iqtisodiyotning markaziy komponenti hisoblanadi. Ular ekologik barqarorlikni ta’minlash, energiya xavfsizligini oshirish va ijtimoiy farovonlikni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi. Global va mahalliy statistik ma’lumotlar qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish natijasida karbonat angidrid chiqindilari kamayishi, energiya importiga bo‘lgan qaramlikning pasayishi va yangi ish o‘rinlarining yaratilishini ko‘rsatmoqda.O‘zbekiston sharoitida ham qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish mamlakat energiya tizimining diversifikatsiyasini ta’minlash, ichki resurslardan oqilona foydalanish va yashil iqtisodiyotga o‘tishda strategik ahamiyatga ega. Shamol, quyosh va biomassa energetikasi loyihalari mamlakat ichki energiya quvvatini oshirish, ijtimoiy farovonlikni yaxshilash va ekologik muvozanatni saqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, tadqiqot ko‘rsatdiki, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish uchun global va mahalliy tajribalarni o‘rganish, ilg‘or texnologiyalarni joriy etish va malakali kadrlarni tayyorlash muhimdir. Bu esa mamlakatning yashil rivojlanish strategiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, qayta tiklanuvchi energiya manbalari nafaqat ekologik, balki iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ularni rivojlantirish davlat siyosati va strategik rejalashtirishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. International Energy Agency (IEA). Renewable Energy Market Update 2024. Paris: IEA Publications, 2024.
2. United Nations Environment Programme (UNEP). Global Environment Outlook 6. Nairobi: UNEP, 2022.
3. World Bank. Green Economy and Sustainable Energy Report. Washington D.C.: World Bank, 2023.
4. O‘zbekiston Respublikasi Energetika Vazirligi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari rivoji bo‘yicha yillik hisobot. Toshkent, 2023.
5. REN21. Renewables 2023 Global Status Report. Paris: REN21 Secretariat, 2023.
6. Jacobson, M. Z., Delucchi, M. A. Providing all global energy with wind, water, and solar power. Energy Policy, 2019; 123: 354–367.
7. Sovacool, B. K., Ryan, S. E. The geography of renewable energy transitions. Energy Policy, 2020; 138: 111–123.